

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Orator Christianvs Caroli Regii E Societate Iesv

Reggio, Carlo

Romæ, 1612

Affectus mouendi quinam, & vbi. Cap. 1.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68672](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68672)

DE AFFECTIBVS MOVENDIS.

LIBER SEPTIMVS.

*Affectus mouendi ab Oratore, ¶ quinam,
& ubi.*

CAPVT PRIMVM.

Ad quos per-
tinet de Af-
fectibus tra-
ctatio.

Tractatio de motibus siue de affectibus animi ad multas pertinet disciplinas. Nā Philosophus naturalis agit de ijs, vt eorum principia, naturā, proprietates & effectus physicos inquirat. Moralis docet quomodo curari debeant, & intra limites virtutum moralium contineri. Theologi est, in his tum rationem explicare mali ac boni, sicut ad eum pertinet de bonitate ac malitia humanarum actionum philosophari; tum etiam edocere ex norma diuinæ voluntatis & Scripturæ sacræ, quatenus excitandi, aut reprimendi sint, vt certius & exactius aliquid statuat, quod moralis philosophia non attingit. Etiam Medicorum est, ex his dignoscere varias morborum affectiones & radices, quare gloriatur Galenus se multos sanasse solum mitigandis animorum affectibus. Denique ad Rhetoricam facultatem spectat, quemadmodum auditores sint impellendi ad eos, vel ab eis reuocandi, & quatenus persuasioni feruiunt, explanare. Quæ multo magis ad Ecclesiasticum Rhetorem tractatio pertinet. Nam reprehendit Arist. profanos phanæ Rhetoricæ præceptores, quod de affectibus permouendis multa, de Enthymematibus inueniendis pauca tradidissent cum tamen, vt ille sentit, præcipua vis Oratoris in Enthymematum inuentione consistat. Vult enim Oratoris munus esse edocere quid in re sit, vt ij quorum interest iudicare, recte sententiam ferāt. Commouere autem affectus perinde esse, atque si quis regulam, qua sit vsurus, inflectat: quæ & alia eiusmodi sapienter magnus ille Philosophus disputat; quia cum profani Ora-

Rhet. 1. c. 1

Oratores causas saepe non aequas, & honestas tractent, ad victoriam obtinendam & expugnandam honestatem, auditorum motibus abutuntur. At verò Oratori nostro, cum sanctissimæ eius causæ sint, sine dubio est motibus eò acrius insistendum, quò non abest modo deprauandi auditoris periculum, sed in eius commotione salus eius est posita. Cum ergo sint affectus tanquàm funiculi, quibus ad diuersa quanquam liberè, sed validè trahimur: igniculi quibus inflāmur & accēdimur: stimuli quibus pungimur & vrgemur, nervi qui extenduntur & contrahuntur, venti quibus animus vt mare agitur, & modo nauigantibus obsunt, ideoque reprimendi, modo fauent, ideoque excitandi dicentis industria, vel potius Spiritus sancti ope; certum est maximam Concionatoris Ecclesiastici diligentiam, in hoc esse collocandam. Nam cum eò peruenerit oratio, vt auditor sit commotus, iam prope suum finem qui est persuadere, consecuta videtur. August. tria in Oratore Christiano requirens officia, de ijs ita pronunciat: probet (inquit) vt instruat, delectet vt teneat, moueat vt vincat. Et Quintilianus Huc igitur (inquit) incumbat Orator, hoc opus eius, hic labor est, sine quo cætera nuda, ieiuna, infirma, & ingrata sunt: adeo velut spiritus operis huius & anima est in affectibus. Qua sententia Quintilianus fortasse vetus de Isocratis orationibus dictum respexit, quæ cū concinnitatis plurimum, pathetici nihil haberent, ideo eas Philonicus quidam dicebat sine anima esse. Vt autem dilucidior sit hæc tractatio, quandoquidem tanti est momenti nonnulla obiter, sed ad institutum finē pertinentia ex altioribus disciplinis petamus, breuiterque quid sit affectus & in qua animæ sit parte significemus. Est ergo affectus sentientis animæ ex alicuius rei bonæ vel malæ opinione nata commotio. Vnde apparet obiectum eius esse bonum vel malum, quod scilicet sequamur vel fugiamus. Ideo rectè Aristot. quod est (inquit) in cogitatione affirmatio & negatio, est in appetitu prosecutio & fuga. Subiectum vero esse docet appetitum sentientem qui duplex statuitur, alter Concupiscibilis, alter Irascibilis appellatur. Cum enim bonum, & malum apprehendi possit, aut absolute tale, aut arduum ac difficile ad consequendum, seu fugiendum, si priore modo obijcitur, ad illud Concupiscibilis, si posteriori irascibilis fertur, & inde nascuntur omnes affectus in hunc modum, & ordinem. Cum species aliqua boni obijcitur, motus in ipso appetitu incipit ab Amore, & complacentia quadam rei, qui est primus affectus & statim ad id consequendum

E e 4 fertur

Præcipuū in Orat. Christiano est motus.

4. De Doct. Christ. c. 13. Li. 6. c. 2.

Affectus quid sit.

6. Eth. c. 3. Subiectum eius.

Diuisio Affectuum.

fertur per Desiderium, qui est motus in bonum futurum; cum vero id habetur sequitur gaudium vel lætitia in bono præsentem. Si autem res mala obijcitur, statim gignitur Odium & auerſio ab ea, & illico mouetur ad fugam futuri mali; quod si malum fiat præſens est Dolor seu triftitia: Et hæc quidem ſunt in Concupiſcibili, cum rei obiectæ facilis videtur conſecutio aut fuga. Si autem appareat in bono vel malo difficultas, alia gignitur ſeries affectuum. Nam ſi difficultas ex eo naſcatur, quod aliquis impedimento fit ad bonum conſequendum, fit Ira: ſi autem res ex ſua natura difficultatem inuoluat, tunc vel poteſt ſuperari, & fit Spes; vel non poteſt, & fit Deſperatio: At ſi res mala fit & vix euitari poteſt naſcitur Timor; ſi poteſt euitari, exiſtit Audacia ſeu confidentia. Hi ſunt præcipui animi affectus ad quos omnes alij referri debent qui numerari poſſunt, ſunt enim hi vndecim quos enumeravi, quaſi in linea recta poſiti, quibus alij ſunt annexi quaſi in tranſuerſa linea. Nam Amori additur Miſericordia, Manſuetudo, ſeu lenitas, Gratia vel Gratiſtudine; Deſiderio Ambitio & Superbia; Odio, Inuidia, Ira Indignatio, Excandefcentia; Fugæ Inimicitia; Timori Pudor ſeu Verecundia; Spei Fiducia; Ad Triftitiam referuntur Pænitentia, item Accedia Ex dictis etiam manifeſtum fit, Affectus, quos ob id etiam plerique paſſiones & recte appellat proprie loquendo & vt cõmuni omnium doctrina conſtat, dici de actibus partu ſenſitiua, ita vt hæc vox importet actum aliquem interiore, cum aliqua corporis tranſmutatione coniunctum, quæ licet actibus appetitus ſenſitiui proprie conueniant, non autem voluntatis, tamen negandum non eſt, nomen Affectuum recte ad appetitum quoque rationalem, ideſt ad voluntatem cuiusque actiones, ſeu circa bonum volendo ſeu circa malum nolendo verſetur, transferri. Et hoc pacto nos agemus de affectibus vt etiam ad voluntatem extenduntur: voluntas enim maxime ab Oratore commouenda eſt. Notanda autem eſt alia affectuum diuiſio, quæ vſui noſtris concionibus eſſe poteſt; nam Theologi & ipſe Ariſt. docent, in homine duplex genus harum commotionum reperiri, quaſdam Naturales, quæ ſunt ſecundum ſtatum naturæ animalis & ſenſibilis, ad conſeruationem Individui vel ſpeciei, communes homini quatenus animal eſt, cum omnibus brutis, & ſunt circa cibum, ſomnum, quietem, & his ſimilia naturæ ſimpliciter neceſſaria. Alias vocant Innaturales & Rationales, quæ non exiſtunt ex ipſa communi natura, ſed ſequuntur in homine cognitionem potentia Cogitativa quæ eſt ra-

Affectus ſunt
in parte ſenſi-
titiua magis.

Sunt etiam
in rationali
parte.

Affectus na-
turales aliqui
Alij innatu-
rales & Ra-
tionales.

Cogitativa
in homine.

est ratio quædam particularis in parte sensitiva respondens
 Aestimatiuæ quæ est in belluis, vt S. Thomas docet . Dicuntur
 autem Rationales , quia sunt inuenta à cogitatiua , quæ parti-
 cipat cum ratione , cuiusmodi sunt multi appetitus circa hono-
 res, opes, dignitates, multa commoda excogitata in victu ve-
 stitu, habitatione, & alijs multis , adeo vt sit certum illud Pli-
 nij secundi, Nulli animalium inesse maiorem rerum libidinem,
 quam homini ; & certissimum quod Arist. affirmat , Cupidita-
 tes has innaturales & rationales infinitas esse ; cum quæ à na-
 tura sunt, habeant terminos, quia natura paucis contenta sit .
 Dixi hanc diuisionem esse concionibus vtilem quia in his ma-
 ximè reprimendis & in officio continendis, insudare debet
 Concionatoris industria .

1. par. q.
 78. art. 4.

Cupiditates
 rationales in
 finitæ sunt.

Diuisio affectuum in lenes ac vehementes . Cap. III.

Sed alia diuisio est magis Rhetorum, ac nostri maxime pro-
 pria instituti , vt omnes animorū motus & affectus ad duo
 genera & summa capita reuocentur , vt quidam sint lenes &
 mitēs, alij graues & concitati ; primum genus Græci vocant
 Ethicum , secundum Patheticum ; illos priores affectus vocat
 Cicero Mores, Vehementes vero dicuntur perturbationes; illi
 ad leniter tractandos, conciliandos, alliciendos animos, hi tã-
 quam faces ad inflammandum , rapiendum, ac impellendum,
 tendunt ; primi suauiter inclinant animum, secundi obluant
 etiam trahunt, & quasi torrentis instar rapiunt. In vtrisque de-
 bet studiū collocari, vt assuescat Orator noster suis locis adhi-
 bere vel hos vel illos pro rerum quæ tractatur natura, & varie-
 tate auditorum . Nam in genere concionum purgatiuo graues
 maximè, in alijs duobus lenes propriè dominantur . Sunt autè
 in nostris concionibus hi præcipuè affectus excitandi, Amor Dei
 & Christi Domini, Amor rerum spiritualium, Odium peccati,
 Desiderium & spes futuræ vitæ , sollicitudo eius acquirendæ,
 Contemptus secularis vanitatis, opum, voluptatum, honorum,
 dignitatum, Gaudium spirituale, Timor iudiciorum Dei, ac pe-
 narum, Spes diuinæ misericordiæ, Pudor rerum turpium, Cõ-
 miseratio, zelus gloriæ Dei, zelus salutis animarum , indigna-
 tio, & Ira bona, Admiratio, Gratitudo, Imitatio, & si qui sunt
 alij. Ex altera parte illi sunt compefcendi, Amor sui, Amor la-
 sciuius, Concupiscentia inordinata opum, dignitatum, Delecta-
 tiones peruersæ, lætitia dissoluta, Tristitia præter modū huius
 secu-

In lib. qui di-
 citur Ora-
 tor.

Qui affectus
 sint excitan-
 di .

Qui affectus
 reprimendi .